

JAKOB STOUGAARD-NIELSEN

A lezárt szoba
A krimiolvasásról a Covid-19 járvány idején

„Magányunk tökéletes volt.”¹

A Nagy-Britannia kormánya által bevezetett *lockdown* alatt a brit olvasóknál megduplázódott az olvasással töltött idő.² A szorongás, hogy elkapják a vírust, bebörtönözte őket a lakásukba, ahol hosszú, magányos órákat kellett eltölteniük. Egy Nielsen Book közvélemény-kutatás szerint a válaszadók több mint a fele azt mondta, hogy a könyvekhez fordultak szórakozásért, míg több mint harmaduk számára az olvasás egyszersmind menekülést is jelentett a válság elől.

Míg a rekreációs olvasásnak a felnőtt lakosságra tett jótéteményeit keveset kutatták, addig a *lockdown* előtti, az olvasási szokásokra irányuló kutatásokból az derül ki, hogy az olvasásnak pozitív hatása van a jó közérzetre, de már ekkor is számolni kellett a magány járványszerű fokozódásával.³ A *The Reading Agency* szerint az olvasók a pozitív hatások széles köréről számoltak be: „élvezet, relaxáció és eszkepizmus, saját maguk és mások mélyebb megértése, empátia, más kultúrák megismerése, kapcsolatok kialakítása, társas kohézió és növekvő szociális tőke”.⁴

¹ Edgar Allan POE, „The murders in the Rue Morgue”, In *The Works of Edgar Allan Poe*, The Raven Edition, vol. I, Project Gutenberg, hozzáférés: 2023.04.08, <https://www.gutenberg.org/files/2147/2147-h/2147-h.htm#chap07>. Magyarul: Edgar Allan POE, „A Morgue utcai kettős gyilkosság”, ford. PÁSZTOR Árpád, in Edgar Allan POE, *Az aranybogár és más elbeszélések*, 154–199 (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1993), 159.

² NIELSEN BOOK, „Reading increases in lockdown”, hozzáférés: 2021.11.01, https://nielsenbook.co.uk/wp-content/uploads/sites/4/2020/05/Press-Release_Covid-Tracker_wave-1-1.pdf; valamint Reading Agency, „New survey says reading connects”, hozzáférés: 2023.11.01, <https://readingagency.org.uk/news/media/new-survey-says-reading-connects-a-nation-in-lockdown.html>.

³ A Demos és a Reading Agency szerint „az olvasás szoros összefüggésben van azzal, hogy az emberek kevésbé érzik magukat magányosnak”. HILHORST Sacha, Alan LOCKEY and Tom SPEIGHT, *It's no exaggeration to say that reading can transform British society* (London: Demos, 2018), 12, hozzáférés: 2021.11.01, [https://readingagency.org.uk/news/A%20Society%20of%20Readers%20Formatted%20\(3\).pdf](https://readingagency.org.uk/news/A%20Society%20of%20Readers%20Formatted%20(3).pdf).

⁴ Reading Agency, *Literature review: The impact of reading for pleasure and empowerment*, hozzáférés: 2023.11.01, <https://readingagency.org.uk/news/The%20Impact%20of%20Reading%20for%20Pleasure%20and%20Empowerment.pdf> 4.

Talán meglepő, hogy míg az olvasás a modern időkben jobbra magányos tevékenységnek számít, úgy tűnik, hogy – eltekintve az eszképiista szórakozástól – az olvasás segítségünkre van a szociális kapcsolatainkban, és erősíti az egymás közti bizalmat – azokat a kapcsolatokat, melyek a legtöbb ember számára hiányoztak a járvány ideje alatt.⁵

De nemcsak arról van szó, hogy a brit lakosság több könyvet olvasott a *lockdown* ideje alatt. A Nielsen Book szerint az olvasók kétharmada a megszokottnál nagyobb érdeklődést mutatott a krimik iránt.⁶ Egyáltalán nem meglepő, hogy a krimi a *lockdown* alatt vonzóvá vált a kikapcsolódást keresők számára, hiszen ez az a műfaj, amelyet általában a tiszta szórakoztatással és az eszképiizmussal hoznak kapcsolatba. De a krimi valójában már a *lockdown* előtti időkben is az irodalom egyik legszélesebb körben olvasott műfaja volt.⁷ A krimi modern formája a 19. században alakult ki, és valószínűleg ez a legnépszerűbb műfaj az 1940-es évek óta, amikor is először vált sokkal olvasottabbá, mint bármely más műfaj az anglofón világban és még azon is túl.⁸

Az irodalmárok sokat töprengtek azon, miért vált ennyire dominánssá a krimi a világban és a médiában. A kritikai munkák az 1980-as évekből azt feltételezik, hogy a krimi mindenekelőtt menekülési lehetőséget jelent és relaxációt.⁹ Dennis Porter például örömgépnek hívja, mely segít az olvasónak, hogy pillanatnyilag el tudjon menekülni „valami ijesztő dologtól”, és kikapcsolódjon „a munka örömtelen erőfeszítéseiből”.¹⁰ A kriminek, sokkal inkább, mint bármely más műfajnak, van egy olyan képessége, hogy beszippantsa az olvasóit és felszabadulást nyújtson a mindennapok nyomása és szorongásai alól. Ahogyan Julian Symons állítja, a krimi leginkább figyelemreméltó vonzereje abban rejlik, hogy az olvasóknak egy „megnyugtató világ képzetét kínálja, amelyben mindig leleplezik és megbüntetik a fennálló rend megzavaróit”.¹¹ A hagyományos krimi a fenyegetés és a félelem világát idézi fel, azonban majdnem mindig megnyugtató megoldással zárul, mikor is a detektív összegzi a bűnjелеket, és leleplezi a gyilkost. A *lockdown* idején talán nemcsak pihe-

⁵ The Reading Agency, *Literature Review...*, 12.

⁶ Nielsen Book Press Release.

⁷ Louise NILSSON, David DAMROSCH and Theo D’HAEN, *Crime Fiction as World Literature* (London: Bloomsbury, 2017), 2.

⁸ Julian SYMONS, *Bloody Murder: From the detective story to the crime novel; a history* (Harmondsworth: Penguin, 1972), 11.

⁹ Lásd: Christiana GREGORIOU, *Deviance in Contemporary Crime Fiction* (Basingstoke: Palgrave, 2007), 49. <https://doi.org/10.1057/9780230207219>

¹⁰ Dennis PORTER, *The Pursuit of Crime: Art and ideology in detective fiction* (New Haven, CT: Yale University Press, 1981), 3.

¹¹ SYMONS, *Bloody Murder...*, 11.

nésképpen fordult annyi olvasó a krimik felé, hanem a megnyugtatóért is, hogy a gyilkos vírust végül megfékezik, és az élet visszatér a normális kerékvágásba.

A kritikusok úgy ítélték meg, hogy a krimi nagy általánosságban a modern világ válságainak, kiközkenéseinek és a terror fenyegetésének hatásos kezelésmódja, ám olyan forma, melynek – a többi populáris műfajhoz hasonlóan – nem szabad vakon hinni. W. H. Auden legendás mondása például, hogy a kriminarratívákra jellemző a megnyugtató mozzanata addiktívvá teszi a műfajt, olyan, mint a dohány vagy az alkohol.¹² Míg az irodalomkritika történetileg inkább kényelmetlen kapcsolatban volt a populáris irodalmi műfajokkal, addig a kortárs kritikusok sokkal érzékenyebbek lettek a krimiben a társadalom, a határok, a törvény, az identitások, a testek a technológiák és a környezet különböző ábrázolásmódjaira és kritikai vizsgálatára. Ahogyan Mary Evans nemrégiben állította, „bűnügyi regényeket olvasni a leghitelesebb beszámoló a nyugati társadalmak különböző félelméről és gondjairól”.¹³ Manapság a műfajban már sokkal inkább a benne rejlő szociális tudást és azt a képességet értékelik, hogy az izgalmas és rejtélyes cselekményszövés segítségével magához tudja láncolni¹⁴ (a Rita Felski által nemrégiben újra-felfedezett terminust kölcsönvéve) olvasóit, mintsem azt, hogy függőséget okozva képes elűzni a mindennapok unalmát.¹⁵ Így tehát az, hogy a *lockdown* ideje alatt a krimihez fordultunk, azt jelenti-e vajon, hogy a műfaj pusztán elszórakoztatott minket a válságban, vagy inkább azt, hogy hasznos társadalmi tudást ad át számunkra a karantén alatti életről, sőt, talán még magáról az olvasásról is?

A LEZÁRT SZOBA REJTÉLYE POE-TÓL CHRISTIE-IG

Ahogyan Agatha Christie életrajzírója, Laura Thompson emlékeztet minket, a *lockdown* maga valójában egy bevett trópus a detektívregényekben.¹⁶ Ez az

¹² W. H. AUDEN, „The guilty vicarage: Notes on the detective story, by an addict”, *Harper's Magazine* (1948): 406–12. 406.

¹³ MARY EVANS, *The Imagination of Evil: Detective fiction and the modern world*, (London: Bloomsbury, 2011). 11.

¹⁴ Az eredetiben: „hook”.

¹⁵ Lásd RITA FELSKI, *Hooked: Art and attachment* (Chicago: University of Chicago Press), 2020. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226729770.001.0001>

¹⁶ Laura THOMPSON, „Lockdown provides the perfect conditions for a murder – just ask Agatha Christie”, *The Guardian*, hozzáférés: 2023.11.01, <https://www.telegraph.co.uk/books/crime-fiction/lockdown-provides-perfect-conditions-murder-just-ask-agatha/>.

alakzat központi szerepet tölt be a gyakorta újra megidézett lezárt szoba rejtélye-alműfajban és a vele rokon vidéki ház rejtélyében, amelyekben „a cselekmény magját az adja, milyen és hányféle zseniális módszerrel lehet gyilkosságot elkövetni egy hermetikusan lezárt helyszínen”.¹⁷ Ez először a maga mintaszerű formájában Edgar Allan Poe *A Morgue utcai kettős gyilkosság* című krimijében jelent meg, melyet a nyugati világban a modern krimi eredeteként tartunk számon. Poe történetét olvasni a *lockdown* ideje alatt olyan, mint egy találkozás „valami határtalanul szertelennel”, ahogyan a *Graham's Magazine* olvasói mondták még 1841-ben. Poe „alapkrimije” a karantén idején valami különlegesen ismerős dologról mesél a magányos olvasónak, aki biztonságra törekszik az otthonában, menekülni akar a szorongásai elől, nem bízik az állami autoritásokban, és információmorzsákat guberál egy láthatatlan vírusról, mely brutálisan és diszkrimináció nélkül őrzöng közösségeken és határokon keresztül.

Poe történetében C. Auguste Dupin mesterdetektív hatóságilag vizsgálja a párizsi lezárt szoba rejtélyét, ahol Madame és Mademoiselle L'Esplanade-ét, anyát és lányát kegyetlenül meggyilkolták. Mivel nincs indíték, és nem lehetett bejutni a bűntény színhelyére, a rendőrség (és vele az olvasó) teljesen értetlenül áll a bűntett körülményeivel szemben: a helyszínen az ajtó belülről van bezárva, az ablakok úgyszintén, és semmi jele nincs annak, hogyan tudott behatolni vagy távozni a betolakodó.

A lezárt szoba rejtélyének a megoldásához Poe teremtett nekünk egy detektívet, akinek a személyes állapota is egy saját magára kirótt *lockdown*-t idéz. A narrátor, aki együtt lakik Dupinnal egy lepusztult, öreg házban, a nyomozás történetét azzal kezdi, hogy hosszasan mesél a detektívről. Azon túl, hogy példákat hoz lenyűgöző deduktív képességeire, azt is megosztja velünk, hogy Dupin semmilyen látogatót nem enged be magukhoz, minden kapcsolatot megszakított múltbeli ismerőseivel, és csak éjjel merészkedik ki: „magányuk tökéletes volt”, melyet olvasással és beszélgetéssel töltenek. Ahogyan a narrátor mondja, „csak magunknak éltünk”.¹⁸

Poe sztorija végső soron azonban megnyugtatót kínál az olvasónak: ami elsőre szertelennek, irracionálisnak és egzotikusnak tűnik, annak mégis van logikus (noha nagyon különös) magyarázata. De az esethez hasonlóan a detektív maga is meglehetősen különös, olyan alak, akinek az elszigeteltsége és elidegenedettsége másoktól és az állami autoritásoktól központi szerepet ját-

¹⁷ John SCAGGS, *Crime Fiction* (London: Routledge, 2005), 51–52, hozzáférés: 2023.04.12, <https://doi.org/10.4324/9780203598535>.

¹⁸ POE, *A Morgue utcai kettős gyilkosság*, 159.

szik a rejtély megoldásában, képes olvasni, és képes meghaladni azt az általános előfeltevést, mely szerint a tettes emberi lény. Amikor Dupin leleplezi az elkövetőt, nem egy tényleges gyilkost azonosítanak, hanem egy, a kelet-indiai szigetekről származó orángutánt.

A megtermékenyítő *lockdown*-narratíva, Poe *A Morgue utcai kettős gyilkosság* című krimije magányos olvasást igényel, hogy képesek legyünk összerakni a bűntény puzzle-darabkáit; de azt is sugallja, hogy a teljes visszavonultság mégsem annyira áthatolhatatlan a vírus számára, amilyennek tűnik. A tudatalan állat és az antiszociális elme közötti határvonal nem olyan stabil, ahogyan gondolnánk: háborzongató módon mindketten képesek lezárt szobákba behatolni, illetve kitörni onnan, bizonytalansággal fertőzve meg az ügy során az olvasót.

John Scaggs szerint a brit aranykor krimijeiben a lezárt szoba trópusa újra meg újra úgy bukkant fel, mint „végtelenül megnyugtató dolog a két világháború közötti olvasó számára”, mivel az átlátszatlan, bizonytalan világot egy „magába zárt, behatárolt, kezelhető dimenziókat és arányokat tartalmazó világra” redukálta.¹⁹ Az olvasók számára ismerős lesz ez a trópus Christie legsikeresebb regényeiből, a *Gyilkosság az Orient expresszen*ből (1934) és a *Tíz kicsi négerből* (1939),²⁰ melyek Christie-t a világ egyik legtöbbet eladott példányszámmal rendelkező és minden idők legtöbbet fordított szerzőjévé tették.²¹

Nincs is talán jobb példa a modern krimi vonzerejének illusztrálására, mint a *Gyilkosság az Orient Expresszen*. Ebben a keréken gördülő *lockdown*-rejtélyben, míg a vonat megreked a hóviharban, egy bosszúból elkövetett gyilkossági összeesküvésre derül fény, amelynek szinte az összes utas részese. A feszült bizonytalanság gyilkosságba torkollik, amely a vonat egy félreeső és elzárt részén történik meg, s aztán a detektívregény következő puzzle-darabjai remek horogként szolgálnak arra, hogy az olvasó feszülten tovább lapozzon; mindazonáltal Christie krimijének van egy kevésbé nyilvánvaló funkciója is a modern olvasó számára.

A német kritikus, Walter Benjamin írt egy rövid esszét *Krimiolvasás útközben* (1930)²² címmel, Christie regényének megjelenése előtt pár évvel. Arra kíváncsi, hogy miért olvasnak előszeretettel krimi az emberek a vonaton, és

¹⁹ SCAGGS, *Crime Fiction*, 52.

²⁰ A cím legújabb fordítása: *Mert többen nincsenek*, ford. SZÍJGYÁRTÓ László (Budapest: Helikon Kiadó, 2022). (A szerk.)

²¹ Lásd: UNESCO, „Index translationum”.

²² Walter BENJAMIN, „Detective novels, on tour.”, first published in the *Frankfurter Zeitung*, 1930, translated by Sam DOLBER, Esther LESLIE and Sebastian TRUSKOLASKI. Verso Books, 29 September 2017, hozzáférés: 2021.11.01, <https://www.versobooks.com/blog->

azt feltételezi, hogy a műfaj afféle „kutyaharapás szőrével. Az menti meg az embert, hogy az egyik félelem megbénítja a másikat,”²³ és „a krimik frissen felvágott lapjai [...] átsegíthetnek bennünket az utazás archaikus aggodalmain”.²⁴ Benjamin számára a krimi egy kontrollált laboratóriumi környezet, afféle érzéstelenítő az olvasó számára, hogy ne gyötörje a modern kapitalizmus korszakára jellemző nyomás, határidők, elidegenedés és irányvesztésből származó, nagyobb szabású szorongás.

Arra a következtetésre juthatunk, hogy a nem múlt lelkesedés *A gyilkosság az Orient Expresszen* iránt azon alapszik, hogy a mobilitás, az információ, a hanyatló morál és megoldhatatlan bűntények egzotikus és kiismerhetetlen korát fel tudja váltani egy olyannal, amelyben lehetséges a szavahihetőség, az egyértelműség és a személyes cselekvés. Ez egy olyan világ, melyben semmi (és senki) nem az, aminek látszik, de Hercule Poirot mesterdetektív képessé teszi az olvasót arra, hogy kövesse a nyomokat, leleplezze az összeesküvést, és megfejtse ezt a világot. Mindezek során az állami autoritások távolléte miatt az olvasó maga is összeesküvővé válik, ahogyan szoros kapcsolatba kerül a detektívvél (és más elképzelt olvasókkal), a lezárt szoba rejtélyét illetően megbízik az általa kínált megfejtésben, és hozzá hasonlatosan kezdi megérteni, hogy az utasok jogosan éreznek vágyat a bosszúra. Benjamin szerint a terror időszakában, amikor mindenki valahogyan összeesküvővé válik, mindenki olyan pozícióba kerül, hogy el kell kezdenie detektívesdit játszani.

Sehol sem annyira nyilvánvaló, mint a *Tíz kicsi négerben*, hogy Christie arra ösztönzi az olvasóit, hogy detektívet játsszanak a „lezárt szoba” rejtélyében: jelen esetben tíz embert meghívnak egy szigetre, majd egyiket a másik után meggyilkolják, miközben vendéglátóik – Mr. és Mrs. U. N. Owen – vagy rejtélyes módon távol vannak vagy „ismeretlenek”. Christie *lockdown*-rémlátomása magához láncolja (*books*) a sziget vendégeit és az olvasót a holttestek folyamatos vészjósló szaporodásával, mely esetek mindegyikét megelőzi egy-egy gyermekvers. Mivel a szigeten nincs valódi detektív, az olvasóra marad a nyomozás és magukra az áldozatokra, akiket fokozatosan maga alá gyűr a bűn, a szociális izoláció, és nem utolsósorban a folyamatos gyanakvás egymás iránt. Thompson, Christie életrajzírója hasonlóságot lát ebben a mostani pandémiával, amikor is embertársainkban a halálos vírus hordozóját gyanítot-

s/2848-detective-novelson-tour. Magyarul: *Krimiolvasás útközben*, ford. ZSELLÉR Anna, hozzáférés: 2023.03.24, <https://1749.hu/szepirodalom/proza/walter-benjamin-krimiolvasas-utkozben.html>.

²³ BENJAMIN, *Krimiolvasás útközben*.

²⁴ Uo.

tuk.²⁵ Az 1930-as évek vége felé a háború erősödő fenyegetése ösztönözhetette az olvasót arra, hogy a fikcióban keressen menedéket valós félelmei elől – legalább amíg detektívet játszunk, a lezárt sziget disztópiája kontrollálható marad.

Christie *lockdown*-krimi narratíváiban központi szerepet játszik a gyanú, mely megfertőzi, magába zárja az olvasót is, s mely remekül bizonyítja és illusztrálja a társadalmi bizalom hanyatlását *továbbá* a felfoghatatlan borzalmat, mely az olvasót elkerülhetetlenül összeesküvővé és nyomozóvá avatja. Mindazonáltal, egyrészt ezek a *lockdown*-rejtélyek a „önmagában álló”, „lezárt” narratív formában a kezelhetetlen kockázatok megfékezésére szolgálnak, mint a globális pandémia, másrészt olyan kihívások elé állítják az olvasót, hogy miközben mérlegelni kénytelen a detektívbe, az állami autoritásokba, az áldozatba és a tettesbe vetett bizalmát, szimpátiáját, szembesülnie is kell azzal, hogy ami a társadalmi bizalmat illeti, nyer is rajta és veszít is belőle.

A LOCKDOWN SVÉDORSZÁGBAN, A KRIMIOLVASÁS ÉS A TÁRSADALMI BIZALOM

Amíg Christie a két világháború közötti, egyre nagyobb félelmek között élő Nagy-Britanniát tanulmányozta a lezárt szobákkal és vidéki házakkal, addig Svédországban a modern, racionális jóléti állam konstrukciója került terítékre. Per Albin Hansson miniszterelnök az 1928-as, „emberek otthona” címmel elhíresült beszédében osztotta meg vízióját a jövő jóléti társadalmáról, melyet a „jó otthon” szinekdoché modellez. Ez egy egyenlőségen, kölcsönös figyelmen, együttműködésen, segítőkészségen és társadalmi bizalmon alapuló otthon volt sokak szemében, a majdnem tökéletes nemzet-család a második világháborút (melyből Svédország viszonylag épen került ki) követő évtizedekben; mindazonáltal az 1960-as években a szociáldemokraták által létrehozott otthon-komfort már repedezett, így aztán Mai Sjöwall és Per Wahlö szociálkritikai rendőrségtörténeteiben már jelentkeztek a szorongások és bizonytalanságok.

A *bűn regénye* című klasszikus sorozatuk (1965–1975) nyolcadik darabja, a *Det slutna rummet* (1972, *A lezárt szoba*, 1973) úgy kezdődik, hogy Martin Beck rendőrnyomozó az előző részben majdnem halálos lövést kapott. Kihagyták egy bankrablást nyomozó csoportból, helyette kapott egy különös esetet, amelyben egy férfit lelőttek a lakásában, mely belülről volt bezárva, és fegyvernek sem volt nyoma a tetthelyen. Beck fokozatosan rájön, hogy a le-

²⁵ THOMPSON, „Lockdown...”.

zárt szoba rejtélyének indítéka legalább annyira kapcsolatban áll a saját „lezárt szobájával”, mint az adott esetével. Egyre magányosabbnak érzi magát, és – ahogyan a narrátor meséli – „úton van afelé, hogy remetévé váljon, akinek semmi kedve mások társaságát elviselni, vagy bármi módon kitörni a vákuumból”.²⁶ Beck elidegenedése a rendőr kollégáktól és a tágabb társadalomtól mindazonáltal afféle szociális ébredést is jelent, hiszen megjegyzi, egyáltalán nem érzi magát egyedül: „Ahogyan az embereket figyelte maga körül, az a benyomása támadt, hogy a legtöbbször hasonlóan nehéz helyzetben van, mint ő, még akkor is, ha ezt észre sem veszik vagy nem vallják be maguknak.”²⁷

A *The Locked Room* azt prezentálja, hogyan válik a svéd jóléti állam egyre inkább disztópiává, elárasztva „beteg, szegény és magányos emberekkel, akik legjobb esetben kutyaeledelen élnek, ellátatlanul sorvadnak, és meghalnak a patkánylyuk-lakásaikban”.²⁸ Ahogyan Beck lassan összerakja a puzzle-darabkákat, fokozatosan ki is tör elszigeteltségéből, amikor találkozik Rhea Nielsennel – annak az épületnek a tulajdonosával, ahol a lezárt szobában meggyilkolták a férfit. A nő a társadalmi felelősségtől vezérelt „emberek otthona”-modell autentikusabb verzióját testesíti meg, amikor az általa menedzselte lepusztult épületet úgy írja le, mint ahol a lakóknak „érezniük kell, hogy összetartoznak, és ez az otthonuk”²⁹. Rea, akinek van érzéke a puzzle iránt, és a detektívregények mohó olvasója, oldja meg Beck számára (aki maga nem olvas krimi) a rejtélyt, részben azért, hogy megoszt vele egy cikket a lezárt szoba rejtélyének műfajáról. A cikk a lezárt szoba-esetek különböző típusait veszi sorra, köztük egy olyat is, amikor a gyilkos egy állat segítségét veszi igénybe.³⁰ És amikor Beck beleszeret Rheába, akkor ki is tör a saját lezárt szobájából: „Ugyanakkor, amikor belépett Svärd lezárt szobájába, egyszerűen ki is lépett a sajátjából”.³¹

Sjöwall és Wahlöö skandináv változata a lezárt szoba rejtélyére olyan, mintha egy eszköz volna az egyén, a társadalom és a krimiolvasás közti viszony leírására. Bizonyos szempontból egy érzelmes elbeszélés, a detektív eg-

²⁶ Mai SJÖWALL and Per WAHLÖÖ, *The Locked Room*, transl. P. Britten AUSTIN (London: Fourth Estate, 2011), 156.

²⁷ SJÖWALL and WAHLÖÖ, *The Locked Room*, 235.

²⁸ Uo., 25.

²⁹ Uo., 174.

³⁰ Rhea adja oda Becknek Göran Sundholm „Det slutna rummet. En undersökning” („A lezárt szoba – egy nyomozás”) című cikkét. Michael Tapper megfigyelése szerint ennek van valóságalapja, még hozzá egy cikk, melyet 1971-ben publikáltak a *DAST Magazine for Popular Literature* című lapban. Lásd Michael TAPPER, *Snuten i skymringslandet: svenska polisberättelser i roman och film 1965–2010* (Lund: Nordic Academic Press, 2011), 792.

³¹ SJÖWALL and WAHLÖÖ, *The Locked Room*, 277.

zisztenciális, szexuális és politikai ébredéséről és „otthonra találásáról” Rhea anyaistennő új „emberek otthona”-víziójában, mely az együttműködés és bizalom „régiságú” szociális és morális kötelezettségén alapszik. Rhea düledező, öreg épületében (mely nem sokban különbözik Dupinék házáétól), mindenki megbízhat a szomszédban, és még egy makacs, öregedő svéd rendőr is képesé válik másokhoz kötődni, betörni a saját lezárt szobájába, s kijönni onnan a krimiolvasás segítségével.

KONKLÚZIÓ

A lezárt szoba rejtélye a válság egy jellemző műfaja. A késő modern skandináv jóléti államnak megvan a maga szó szerinti és figuratív „lezárt szobája”, mely éppúgy fenyegeti a detektívet és a polgárokat, mint a társadalmi elidegenedés és a bizalomvesztés. Sjöwall és Wahlöö 1970-es, később pedig Anne Holt és Stieg Larsson lezárt szoba-rejtélyeiben a 2000-es években a nyomozónak ki kell törnie a saját elszigeteltségéből, képesnek kell lennie szociális kapcsolatok kialakítására ahhoz, hogy meg tudja oldani a bűntényt, és jobba tegye a saját életét.³² A detektívnek rá kell jönnie, hogy a saját nehéz helyzete tágabb társadalmi összefüggésekbe illeszkedik, és olvasóvá kell válnia, hogy tudásra tegyen szert a társadalomról, amelyre inkább szüksége van, mint igazságügyi képességekre.

A *lockdown*nal egy olyan társadalmi állapotba kényszerültünk, melyet Robert Putnam „egyszemélyes bowlingozásként” diagnosztizált: a szociális kapcsolatok, az interperszonális bizalom és a társadalmi tőke veszteségeként.³³ Feltételezhető, hogy a pandémia idején ugyan megnövekedett a krimi-olvasók száma, de ez nem sokban segített a magányosság enyhülésében és a társadalmi tőke fogyatkozásának mérséklésében. A lezárt szoba mint alapvető krimi-trópus példáján amellet próbáltam érvelni, hogy a krimi segít azon érzelmek kezelésében, melyeket általánosan átélünk a *lockdown* ideje alatt, amikor a

³² Lásd a lezárt szoba rejtélyét Anne Holt Christie-pastiche-ában (2007), melyben egy vonatot betemet a hó a norvég hegyekben. Az utasok egy hotelben keresnek menedéket, ahol ezután egy sor gyilkosságot követnek el a traumatizált, kerekesszékekben ülő Hanne Wilhelmsen detektív szeme előtt. De a lezárt szoba rejtélyét gyakorlatként is használják, mint Stieg Larsson híres, *The Girl with the Dragon Tattoo* (2005) című regényében. Lásd továbbá egy szöveget a krimi műfajáról és a bizalmi tőkéről Larsson bestsellerjében, STOUGAARD-NIELSEN, *Scandinavian Crime Fiction*.

³³ Robert PUTNAM, *Bowling Alone: The collapse and revival of American community* (New York: Simon & Schuster), 2000.

furcsaság, az unalom, a minket körülvevő szorongás, a fenyegetés és a bizonytalanság volt jellemző az életünkre.³⁴ Ezek a lezárt szoba-rejtélyek azt sugallják, hogy az olvasás hasznos szociális tudást közvetít: más módokon kezelhetetlen kockázatokat tartalmaz, segíti megérteni a társas kapcsolatokat, és lehetővé teszi, hogy együttműködjünk más olvasókkal személyes és szociális jóllétünk és bizalmunk romlását megakadályozandó.

(Jakob STOUGAARD-NIELSEN. „The locked room: On reading crime fiction during the Covid-19 pandemic”. In Stella BRUZZI, Maurice BIRIOTTI, Sam CALEB and Harvey WILTSHIRE, eds. *Lockdown Cultures: The arts and humanities in the year of the pandemic*, 179–187, 2020–21. London: UCL Press, 2022. Hozzáférés: 2023.04.16, <https://doi.org/10.14324/111.9781800083394>.)

Fordította: DECZKI SAROLTA

— HELIKON —

³⁴ Amanda MULL, „What you’re feeling is plague dread: During a pandemic, terror and tedium can go hand in hand.”, *The Atlantic*, hozzáférés: 2023.11.01, <https://www.theatlantic.com/health/archive/2020/03/coronavirus-anxiety/608317/>.